

„Hodnotící zpráva“

o implementaci

Lipské charty o udržitelných evropských městech

Srpen 2009

Obsah

Úvod	3
Shrnutí evropské diskuse o udržitelném rozvoji měst	4
Výsledky dotazníkového šetření, realizovaného v průběhu českého předsednictví	15
I. Jaké nástroje jste zavedli ve vaší zemi pro implementaci Lipské charty? ...	15
II. Uplatnili jste principy Lipské charty v legislativě vaší země?	24
III. Jak sledujete a hodnotíte implementaci Lipské charty ve vaší zemi?	26
IV. Vytvořili jste přehled indikátorů, které umožní sledovat uplatnění Lipské charty?	28
Shrnutí poznatků o implementaci Lipské charty	30

Úvod

Více než dva roky od přijetí Lipské charty se vytváří prostor k ohlédnutí se za tím, jak je jednotlivými státy implementována, jaké inovační postupy byly jejím prostřednictvím iniciovány či jak se její zásady projeví v institucionálním a právním rámci jednotlivých členských a kandidátských zemích EU. V souladu se závazky vyplývajícími z Lipské charty (pravidelné vyhodnocování ve dvouletých intervalech) přistoupila ČR v průběhu svého předsednictví k posouzení současného stupně implementace priorit charty a ke zhodnocení dosaženého pokroku.

Cílem této zprávy je shrnout dosavadní poznatky o způsobech implementace věcných priorit Lipské charty v členských zemích EU a kandidátských státech, napomoci šíření a sdílení příkladů dobré praxe, spojených s udržitelným rozvojem měst.

V tomto dokumentu české předsednictví rovněž shrnuje pokrok v oblasti udržitelného rozvoje měst učiněný v průběhu předchozích předsednictví.

Dále reflektuje postoje klíčových aktérů. ČR proto iniciovala provedení šetření s cílem získat přehled o postupech a mechanismech uplatňovaných v současné době na národní a regionální, případně municipální úrovni při implementaci priorit Lipské charty. Brala v úvahu i další zvažovaná opatření institucionální či legislativní povahy, která přispívají k efektivnímu nastavení urbánní politiky a napomáhají zapojení všech aktérů ovlivňujících rozvoj měst.

ČR se domnívá, že přirozeným prostředím pro uplatnění principů a prosazení priorit Lipské charty je politika hospodářské, sociální a územní soudržnosti EU. V této zprávě jsou proto uvedeny i poznatky o implementaci charty právě prostřednictvím nástrojů politiky soudržnosti.

Shrnutí evropské diskuse o udržitelném rozvoji měst

Zveřejnění Lipské charty uvozovala řada dalších dokumentů, která výrazně přispěla k pokroku v diskusi o směrech dalšího rozvoje evropských měst, o udržitelnosti rozvoje měst, a k nalezení přístupu který by dostatečně reflektoval a podpořil evropský polycentrismus.

V roce 2000 byl přijat první víceletý program, hlouběji se věnující spolupráci v oblasti urbánní politiky v členských zemích EU - **Akční program z Lille**. Akční program z Lille odrážel závěry „Výboru pro územní rozvoj“ (Committee on Spatial Development) a naznačoval, jakým způsobem města mohou naplňovat politické cíle definované na evropské úrovni.

Program navrhoval soubor devíti priorit:

- větší angažovanost (role) měst v územním plánování;
- nový přístup urbánních politik jak na národní úrovni, tak na úrovni Společenství;
- zvýšení participace občanů;
- větší pozornost sociální a etnické segregaci;
- podpora integrovaného a vyváženého rozvoje měst;
- podpora partnerství veřejného a soukromého sektoru;
- rozšiřování příkladů dobré praxe a vytváření sítí;
- podpora moderních technologií v řízení měst;
- prohlubování znalostí propojených jevů ve městech na základě dalších analýz městských území.

V průběhu nizozemského předsednictví ve druhé polovině roku 2004, v Rotterdamu schválili ministři na neformální schůzce **Urban Acquis**, které shrnuje hlavní zásady uceleného přístupu k městské politice.

Prioritami se stala: Hospodářská konkurenceschopnost, sociální soudržnost a kvalita životního prostředí a města. Jednotlivé priority musí být vzájemně vyvážené; města by měla být vhodná místa k životu, která si jejich obyvatelé zvolili, a která mají svoji kulturní identitu.

Urban Acquis mj. zdůrazňoval potřebu integrace sektorových politik na národní, regionální a místní úrovni. Významné jsou i dohody, partnerství a ujednání mezi jednotlivými úrovněmi státní správy a nikoli přísné kontroly. Podporu také získalo široké zapojení zainteresovaných subjektů.

Z územního hlediska podporovalo zacílení politik na konkrétní oblasti potřeb nebo možností měst, na řešení sociálních problémů v zanedbaných oblastech ve vazbě na hospodářské příležitosti v širším regionu, nastavení institucionální spolupráce mezi městy a regiony. Zdůrazňovalo význam vyvážené městské sítě a funkční spolupráce malých, středních a velkých měst.

Součástí závěrů Rotterdamu 2004 byla vedle Urban Acquis doporučení k realizaci agendy urbánní politiky na národní úrovni zohledňující Lisabonskou a Göteborgskou agendu, Znalostní ekonomiku, Sociální začlenění a Vztahy město – region.

Závěry neformálního zasedání ministrů členských zemí EU z prosince 2005 k problematice trvale udržitelných sídel vyústily v tzv. **Bristolskou dohodu – Bristol Accord**, která vymezuje zásady pro udržitelný rozvoj sídel na celoevropské úrovni. Tyto principy vytvářejí rámec zajišťující ekonomickou prosperitu a sociální spravedlnost v období rychlých ekonomických změn. V příloze Bristolské dohody je definováno osm charakteristik udržitelného sídla: komplexní a bezpečné; dobře řízené; s dobrým spojením; s dobrými službami; citlivé k životnímu prostředí; prosperující; dobře projektované a vybudované; spravedlivé ke všem.

Bristolská dohoda představovala zásadní zvrat v pohledu na urbánní problematiku a v přístupech k rozvoji měst. Došlo k docenění významu měst pro další rozvoj Evropy a k posilování konkurenceschopnosti EU. Udržitelný rozvoj měst se stal hlavním tématem politiky soudržnosti, plnohodnotně se uplatňuje prostřednictvím mechanismu operačních programů.

Výsledky předešlých diskusí vyústily v průběhu německého předsednictví ve vydání **Lipské charty o udržitelných evropských městech**. Lipská charta byla odsouhlasena na neformální schůzce ministrů, zaměřené na městský rozvoj a územní soudržnost v Lipsku ve dnech 24. a 25. května 2007.

V preambuli Lipské charty se ministři zodpovědní za rozvoj měst zavazují:

- a) zahájit v jednotlivých zemích politickou diskusi o způsobech integrace zásad a strategií Lipské charty o udržitelných evropských městech do národních, regionálních a místních politik rozvoje,
- b) využívat integrovaného přístupu při rozvoji měst a příslušné správy a vytvořit na národní úrovni potřebný rámec k jeho uplatnění,
- c) podporovat vytvoření vyváženého územní upořádání na základě evropské polycentrické urbánní struktury.

Vlastní text charty pak definuje následující principy:

a) Širší využívání integrovaných přístupů v politice rozvoje měst

Integrovaný přístup umožňuje koordinovat časoprostorové a sektorové aspekty klíčových oblastí městské politiky. Pokládá za potřebné zapojit hospodářské partnery, místní aktéry a zástupce veřejnosti. Umožňuje zavádění strategií udržitelného rozvoje. Integrovaný přístup podporuje koordinaci veřejných a soukromých investic.

Vedle vytváření integrovaných plánů rozvoje měst (IPRM) s přihlédnutím k potřebám jednotlivých čtvrtí se zdůrazňuje i potřeba posílení koordinace mezi místní úrovní, městskou a regionální. Cílem je dosažení rovnocenného partnerství mezi městy

a venkovskými oblastmi, jakož i mezi malými, středně velkými a velkými obcemi a městy. Integrovaný přístup usnadňuje koordinaci aktivit v oblasti bydlení, hospodářství, infrastruktury a služeb mimo jiné tím, že zohledňuje současné procesy stárnutí a migrace a podmínky energetické politiky.

Integrované přístupy se zaměřují především na:

Vytváření a zajištění vysoce kvalitního veřejného prostoru

- posilování atraktivity veřejných prostor pomocí posílení vzájemných vztahů mezi architekturou, plánováním infrastruktury a městským plánováním,
- podpora vzniku atraktivních, na uživatele orientovaných veřejných prostor a dosažení vysokých standardů z hlediska životního prostředí,
- zdůrazňuje se potřeba zohlednění kulturních, ekonomických, technologických, sociálních a ekologických aspektů v procesu plánování a výstavby (Baukultur - kultura vysoce kvalitní výstavby).

Modernizaci infrastrukturních sítí a zlepšení energetické účinnosti

- podpora udržitelné, dostupné a přístupné městské dopravy, coby faktoru ovlivňujícího kvalitu života,
- koordinace spojů městské dopravy s dopravními sítěmi město - region,
- řízení dopravy a efektivní propojení různých druhů dopravy, včetně rozvoje cyklistické infrastruktury a infrastruktury pro pěší,
- úprava technické infrastruktury (vodovody, kanalizace, čistírny odpadních vod) v souladu se současnými potřebami,
- podpora energetické účinnosti a ekonomického využívání přírodních zdrojů při poskytování veřejných služeb,
- zlepšení energetické účinnosti budov,
- podpora kompaktní struktury zástavby, zabránění překotnému rozšiřování měst do volného území,
- podpora využívání inteligentních informačních a komunikačních technologií,
- rozvoj měst založený na růstu při nízké spotřebě fosilních paliv a snížení emisí uhlíku.

Aktivní, inovativní a vzdělávací politiku

- rozvoj vzdělanostního potenciálu města (primární, sekundární a terciární vzdělávání, celoživotní učení),
- vytváření sítí spojující místní aktéry,
- podpora sociálního a interkulturního dialogu.

b) Deprivované/upadající městské čtvrti

Jednotlivé městské části mohou nabízet odlišné hospodářské a sociální příležitosti, existují také výrazné rozdíly v kvalitě životního prostředí. Vybrané čtvrti trpí vysokou nezaměstnaností a sociálním vyloučením; prohlubující se rozdíly v hospodářské

výkonnosti a zvyšující se sociální rozdíly přispívají k destabilizaci měst. Politika sociální integrace je mechanismem zachování bezpečnosti ve městech.

Efektivním nástrojem jsou promyšlené přístupy k sociálnímu bydlení. Podporuje se aktivní zapojení místních obyvatel a lepší dialog mezi politickými představiteli, obyvateli a ekonomickými aktéry, kteří mají zásadní význam pro nalezení optimálního řešení pro každou takovou ohroženou část města.

Strategie, které mohou podpořit rozvoj deprivovaných městských čtvrtí, jsou založeny na integrovaném rozvoji. V Lipské chartě jsou uvedeny tyto:

Zavádění strategií pro zvýšení kvality fyzického prostředí

- zlepšovat stávající stavby v upadajících městských čtvrtích s ohledem na estetickou kvalitu, technický stav a energetickou účinnost,
- zlepšení standardu bydlení v novostavbách a panelových domech zvýšením energetické účinnosti a přizpůsobení klimatickým změnám,
- vytváření dlouhodobých rozvojových strategií zahrnující vyvolané investice (následné veřejné i soukromé investice).

-

Posílení místní ekonomiky a místní politiky zaměstnanosti

- formování místních politik zaměstnanosti a rozvoje ekonomiky odpovídající potřebám jednotlivých čtvrtí,
- vytváření a udržení pracovních míst, podpora zahájení nového podnikání,
- podpora zaměstnávání a vzdělávání v etnicky orientovaných segmentech podnikání (ethnic economy),
- vytváření lepších podmínek a nástrojů pro posílení místních ekonomik a fungování místních trhů,
- podpora sociální ekonomiky a poskytováním služeb zaměřených na potřeby obyvatel.

Aktivní politika vzdělávání a odborného školení dětí a mládeže

- podpora kvalitnějšího vzdělávání a dalšího profesního vzdělávání,
- podpora aktivizační politiky zaměřené na děti a mládež.

Podpora cenově dostupné/sociálně ušlechtlé a efektivní městské dopravy

- zlepšení dopravního spojení upadajících městských čtvrtí, posílení dostupnosti dopravy obyvatelstvu,
- snižování negativních dopadů na životní prostředí.

Lipská charta uvádí, že urbánní politika musí být realizována na národní úrovni. Zdůrazňuje se potřeba koordinace a integrace aktivit realizovaných jednotlivými ministerstvy v oblasti rozvoje měst.

Orgány místní správy a samosprávy by měly disponovat potřebnou kvalifikací pro efektivní realizaci strategií integrovaného rozvoje měst.

Podporuje využití iniciativ JESSICA, JEREMIE a sdílení příkladů dobré praxe.

Při příležitosti neformální ministerské schůzky na téma rozvoj měst a územní soudržnost v Lipsku ve dnech 24. a 25. května 2007, byl zveřejněn i partnerský dokument **Územní agenda Evropské unie „Pro konkurenceschopnější a udržitelnou Evropu rozmanitých regionů“**.

V celém textu dokumentu nalezneme řadu styčných bodů, které ukazují na tematickou blízkost a vzájemnou koherenci s Lipskou chartou. Na druhou stranu je nutno říci, že územní agenda již z podstaty věci musí zastřešovat širší okruh témat, respektovat odlišnou povahu jednotlivých forem prostorového upořádání a vzájemné vztahy mezi jednotlivými prvky (důraz na partnerství města a venkova, společný postup při řízení rozvoje regionu, podpora regionálních inovačních klastrů, budování transevropských sítí, územní – především příhraniční - spolupráci). Ve svém důsledku akcentuje rozvoj širších tj. regionálních územních celků, pracuje však se sítěmi sídel (měst).

Územní agenda bezprostředně přispívá k dosažení územní soudržnosti (respektive reaguje na její legislativní zakotvení v Lisabonské smlouvě), podobně jako Lipská charta akcentuje potřebu:

- dostupnosti, přístupnosti a dosažitelnosti služeb obecného zájmu zajištění rovnosti přístupu k infrastruktuře a znalostem,
- větší reflexe evropského polycentrismu a potřeb řešení vazeb město - venkov (město- region),
- zapojení různých činitelů a zainteresovaných subjektů územního a regionálního rozvoje na politické, správní a technické úrovni do rozhodování o rozvoji území,
- řešení vlivu klimatických změn a růstu cen energií, problematiky energetické neúčinnosti,
- řešení územních dopadů demografických změn.

Dne 23. listopadu 2007 přijali ministři odpovědní za územní plánování a rozvoj a regionální politiku a rozvoj členských států EU během svého neformálního zasedání na Azorských ostrovech První akční program pro implementaci Územní agendy EU. Tento akční program poskytl rámec pro jednotlivá konkrétní opatření, která mají být pro dosažení cílů Územní agendy provedena do prvního hodnocení v roce 2010.

Pozornost se zaměřila na:

- provádění Územní agendy v rámci kompetence ministrů,
- ovlivňování hlavního souboru údajů EU a posilování územních a městských rozměrů odvětvových politik,
- posilování víceúrovňové správy,
- hodnocení a srovnávání územního rozvoje v EU,
- koordinace a hodnocení provádění prvního akčního programu a vytváření komunikační strategie územní soudržnosti a udržitelného územního rozvoje.

První akční program umožňuje pozitivně ovlivňovat evropský územní rozvoj v souladu s cíli Územní agendy a Lipské charty.

V první polovině roku 2008 rozpracovalo Slovinské předsednictví cíle Lipské charty a Územní agendy prostřednictvím akční linie 1.1 koordinace mezi územním a městským rozvojem. Zdůrazňovalo, že koordinace těchto směrů tvoří klíčový prvek integrovaného přístupu, který umožňuje vertikální koordinaci mezi jednotlivými úrovněmi správy, horizontální koordinaci dílčích politik, územní koordinaci odlišných území je různých typů území, koordinaci regionálních a místních aktérů a jejich zapojení do rozhodovacího procesu. Přestože aktivity slovinského předsednictví se soustředily především na implementaci územní agendy a prvního akčního programu, předsednictví podpořilo rovněž diskusi o uplatnění priorit Lipské charty. Šlo především o vytvoření přehledu případových studií zaměřených na rozvoj konkrétních měst a městských aglomerací. Na základě provedené analýzy byla učiněna následující doporučení: využití partnerských mechanismů a platforem pro zajištění koordinace aktivit jednotlivých aktérů, podpora participativních přístupů, sdílení společné vize, zřetelné a silné vůdcovství, využití znalostí a dovedností, vytvoření pevného (legislativního) rámce, využití všech dostupných zdrojů, politická podpora, rozdělení moci.

Všem úrovním veřejné správy pak bylo doporučeno zlepšit dialog prostřednictvím vytváření platforem a sítí, zvyšovat povědomí o problematice a šíře aktivity, zakládat otevřená fóra pro sdílení zkušeností. Na úrovni členských zemí a EU bylo doporučeno vytvořit rámcové podmínky pro koordinaci, metodická vodítka pro koordinaci a systém sledování implementace koordinace.

Francouzské předsednictví navázalo svými aktivitami na předcházející snahu o aktivní prosazení priorit Lipské charty do politické praxe. Na jednáních organizovaných k urbánní problematice zdůrazňovalo jednotlivé stránky udržitelného rozvoje měst včetně aspektů sociálního života ve městech. Usilovalo o podporu vzniku více soudržné společnosti (hlavní výzva pro samotnou politiku soudržnosti), která dokáže lépe čelit současným ekonomickým a environmentálním výzvám (klimatické změny). Zdůrazňovány byly měkké – strukturální - charakteristiky fungování městské společnosti (respektive společenství v městských čtvrtích), potřeba posílit participaci všech občanů na výdobytcích města, správě veřejných záležitostí, vzájemná solidarita a partnerství. Řešení sociální problematiky ve městech vyžaduje úpravu stávajících nástrojů, ale i využití nových, inovativních postupů. Jedná se především o úpravu mechanismu dlouhodobého plánování rozvoje měst tak, aby více zohledňovalo sociální rozměr života ve městech. Přirozeným mechanismem řešení rozvojových problémů měst je integrovaný přístup, který umožní překlenout mezisektorové bariéry.

Pro podporu praktického uplatnění integrovaného přístupu v urbánním rozvoji navrhlo francouzské předsednictví vytvoření „Referenčního rámce“ pro evropská udržitelná města. Jeho cílem je umožnit společnou metodiku pro udržitelný rozvoj měst obsahující mj. společná kritéria a indikátory. Tyto nástroje napomohou hladké implementaci charty. Za účelem vytvoření referenčního rámce byla ustavena Pracovní skupina (High level group) tvořená

zástupci členských zemí a evropských institucí, která umožňuje výměnu zkušeností a sdílení příkladů dobré praxe.

Úzká spolupráce s pracovní skupinou operačního programu URBACT II, tvořenou osmi evropskými městy, umožní pilotní vyzkoušení navržených metodických nástrojů.

V současné době existuje již rozsáhlá databáze strategií a projektů zaměřených na udržitelný rozvoj měst v různých zemích EU, které jsou vhodným zdrojem informací o uplatňovaných postupech a využívaných nástrojích. Sdílení příkladů dobré praxe následně umožní přistoupit ke generalizaci poznatků a následnému vymezení vhodných ukazatelů.

Předsednictví věnovalo svoji pozornost rovněž možnostem využití nových nástrojů finančního inženýrství, především iniciativy JESSICA. Lipská charta vedle iniciativy JEREMIE podporuje i využití tohoto finančního nástroje přímo zaměřeného na řešení potřeb měst. Zdá se, že potenciál těchto nástrojů nebyl doposud ze strany aktérů doceněn. Ve stanoviscích členských zemí (viz další kapitoly) k implementaci charty se postoj k využití tohoto nástroje neobjevuje (s výjimkou ČR, která zvažuje jeho využití).

Problematika bydlení sice není z evropské úrovně přímo ovlivňována, přesto se jedná o jedno z hlavních témat sociální problematiky ve městech; existence dostupného a kvalitního bydlení je úzce spjata s konceptem inklusivního města. Tento koncept ve svém důsledku překračuje aspirace charty, což však neznamená, že neexistuje zřetelná vazba mezi sociálními cíli v oblasti bydlení a zlepšováním materiálních a technických podmínek života v městských čtvrtích.

Zvyšování kvality života ve městech je v chartě podporováno zaváděním strategií pro zvýšení kvality fyzického prostředí. Charta zdůrazňuje řešení technických aspektů charakteristických pro upadající čtvrti - zlepšení technického stavu budov či zlepšení standardu bydlení, zvýšení energetické účinnosti v novostavbách a starších (zvláště panelových) domech a přizpůsobení se klimatickým změnám.

Diskuse o tématech urbánní politiky byla shrnuta na konci francouzského předsednictví při příležitosti setkání ministrů EU zodpovědných za rozvoj měst v Marseille 25. listopadu 2008.

Byly přijaty tři hlavní okruhy závěrů:

1) Lipské chartě se opětovně dostalo široké podpory. Oceněna byla podpora monitoringu charty a Územní agendy ze strany Evropského parlamentu. Oba dokumenty by měly být vzaty v úvahu při snaze o dosažení územní soudržnosti. Zdůraznila se potřebnost existence městských statistik a indikátorů umožňujících provádět srovnání na evropské úrovni.

Ministři zdůraznili význam charty pro řešení problémů deprivovaných městských čtvrtí. Je nutné dále pokračovat při zlepšování znalostí, podpoře vzdělávání (výcviku), prohlubování znalostí ve spolupráci s profesionálními organizacemi. Především místní správa by měla být zodpovědná za přípravu strategií udržitelného rozvoje měst v souladu s principem subsidiarity.

Ministři se přihlásili ke konceptu vyváženého rozvoje měst a regionů při respektování regionálních specifíků. Navrhují společný potup s místními a regionálními úřady při implementaci integrovaných urbánních politik v oblasti bydlení, sociálních a ekonomických aktivit, vzdělávání, kultury a volného času. Integrované urbánní politiky by měly respektovat místní podmínky, obsahovat vazby mezi koncepcemi rozvoje měst a venkova, reflektovat přeshraniční vztahy.

Podporují udržitelný rozvoj měst založený na respektování dědictví, kreativní a inovativní architektury, zlepšující kvalitu životního prostředí, a uplatnění konceptu "Baukultur". Zdůrazňují význam městského plánování, dopravní dostupnosti a kvalitní (veřejné) dopravy.

Podporu získalo i využívání JESSICY jako nástroje finančního inženýringu, podporujícího udržitelný rozvoj měst.

2) Koncipování rozvoje měst vyžaduje brát v potaz probíhající klimatické změny.

V průběhu vytváření strategií zmírnění a přizpůsobení se klimatickým změnám je třeba respektovat role měst a regionů. Při tvorbě integrovaných městských strategií udržitelné energetické - klimatické mobility musí být vzata v úvahu environmentální, ekonomické i sociální dimenze. Je potřeba sledovat vlivy klimatických změn na nejvíce deprivované části populace, podporovat vytváření výzkumných sítí a posilovat spolupráci mezi výzkumnou a podnikatelskou sférou.

Ministři ve svém stanovisku zdůrazňují význam plánování, které je významným nástrojem umožňujícím přizpůsobení se klimatickým změnám a zmírňování jejich dopadu. Přispívá rovněž k omezování neřízeného průniku města do volné krajiny (urban sprawl). Podporují vznik politik zlepšujících energetickou účinnost existujících budov a nových budov ve veřejném či v soukromém vlastnictví a využívání obnovitelných energetických zdrojů.

3) Podpora využití politiky soudržnosti při podpoře integrovaného rozvoje měst.

Ministři uznávají význam politiky soudržnosti při podpoře udržitelného a integrovaného rozvoje měst, zvláště pak vítají posílení urbánní dimenze v regionálních operačních programech.

Podporují další uplatnění integrovaných plánů reagujících na potřeby měst a místních aktérů při implementaci operačních programů. Žádají Komisi, aby v další kohezní zprávě aktualizovala svoji analýzu mechanismů a prostředků využívaných při prosazování urbánní dimenze v rámci politiky soudržnosti.

V průběhu francouzského předsednictví se uskutečnila reflexe stávajícího stavu implementace Lipské charty. Ve studii „**Lever for public action for the development of sustainable cities, First intermediary report on progress of project**“ vypracované týmem expertů Koos van Dijken a Mart Grisel z Nicis Institute byly v roce 2008 poprvé zveřejněny postoje členských států k principům uvedeným v Lipské chartě a naznačeny směry možné implementace.

Z výše uvedených šetření je možné vyvodit následující závěry:

Lipská charta představuje významnou podporu integrovaného přístupu při rozvoji měst a urbanizovaných území. Umožňuje provazovat opatření jednotlivých dílčích politik při řešení problémů deprivovaných městských částí. Obhajuje vytváření rozvojových strategií

založených na principech udržitelného rozvoje. Respondenti zdůrazňovali podporu zaměření strategií na řešení aktuálních environmentálních výzev. Za významný přínos je považováno zapojení jednotlivých úrovní veřejné správy při řízení a usměřování rozvoje měst. Představuje významný podnět ke vzniku nových politických iniciativ.

Členské země nebyly zpravidla schopné uvést konkrétní příklady implementace Lipské charty. Zdůrazňovaly však, že ovlivnila formování národních politik zaměřených na rozvoj měst. V řadě případů přinesla podněty do národní diskuse o zaměření a povaze politiky a ovlivnila legislativní prostředí v některých dotazovaných zemích. Zdůraznila význam koordinace a kooperace, podpořila výměnu zkušeností mezi jednotlivými zeměmi EU.

Řada členských zemí již před zveřejněním Lipské charty hledala nové cesty k udržitelnému rozvoji měst, včetně mechanismů koordinace dílčích intervencí realizovaných jednotlivými politikami. Integrovaný přístup je přinejmenším verbálně na národní úrovni podporován. Důraz na řešení potřeb problémových městských čtvrtí je pokládán za správný. Efektivní řešení potřeb těchto lokalit je možné pouze lepším provázáním jednotlivých politik. To umožňuje i zahrnutí aktivit zaměřených na ochranu klimatu. Lipská charta zdůrazňuje potřebu přeměny finančních nástrojů. Členské státy zdůrazňují potřebu nastavení vazeb mezi Lipskou chartou a evropskou urbánní politikou.

Členské státy se setkávají s problémy při uplatnění principu víceúrovňové správy, koordinující všechny dotčené sektory a zapojující regionální a místní aktéry. Přežívají snahy o uplatnění mocenských mechanismů namísto vytváření postupů podporujících integrovaný přístup. Projevuje se nedostatek informací o území a prostoru. Rozhodovací mechanismy nejsou dostatečně transparentní. Finanční zdroje nejsou zpravidla dostatečně integrované. Složitě se dosahuje konsensu o cílech a prioritách rozvoje mezi místní, regionální a ústřední správou.

Priority by dle řady respondentů měly výrazně zohledňovat sociální hledisko. Neměly by být opomenuty zásady spojené se základy státu Blahobytu. Sociální soudržnost by se měla stát jedním z řídicích principů plánů rozvoje měst. Je potřebné vytvořit nové politické nástroje umožňující efektivní dosažení vytčených cílů. Zdůrazňována je absence sociální politiky.

Za nejprogresivnější část Lisabonské strategie je považována podpora modelu:

- a) ekologického města s energeticky efektivními budovami (za rozumnou cenu), s rozvinutým systémem veřejné dopravy a cyklistiky, zlepšení řízení toků ve městech,
- b) inklusivního města s kvalitním a dostupným sociálním bydlením,
- c) konkurenceschopného města s dobře strukturovanou ekonomikou, zlepšujícím se systémem vzdělávání a výcviku, zlepšující se kvalitou městského prostředí, péčí o architektonické dědictví a veřejný prostor.

Prosazení cílů Lipské charty může být dle názoru členských zemí na nadnárodní úrovni podpořeno zvýšením podpory poskytované prostřednictvím ERDF, financováním inovativních a meziodvětvových městských projektů, zvýšením povědomí o významu měst pro rozvoj regionů, členských zemí a EU, větším prosazením urbánních priorit do evropských

politik, získání dalších informací o situacích v jednotlivých městech, výměnou příkladů dobré praxe při provázování politik zaměřených na rozvoj měst, podporou stávajících úspěšných urbánních sítí, jako je URBACT, ESPON a EUKN.

K implementaci Lipské charty se vyjadřovaly i klíčové evropské instituce. Cenný je např. postoj Evropského parlamentu, Výboru pro regionální rozvoj: **Zpráva Gisely Kallenbach o „Monitorování Územní agendy a Lipské charty – evropského akčního programu územního rozvoje a územní soudržnosti“**.

Ve svém stanovisku zdůrazňuje úzkou vazbu mezi Územní agendou a Lipskou chartou. Oba přístupy se zavazují respektovat tradiční evropský polycentrismus, zdůrazňují hledisko kompaktního města, reagují na to, že většina Evropanů žije ve městech. Požaduje zlepšit koordinaci mezi Územní agendou a Lipskou chartou a vyjadřuje politování nad tím, že Rada doposud neschválila žádný akční program pro provádění cílů Lipské charty.

Výbor v preambuli svého stanoviska dále dodává, že integrovaný přístup k územní dimenzi soudržnosti nemůže být spojován pouze s územním plánováním a rozvojem měst, neboť cílem je zajistit rovnováhu mezi evropskými občany bez ohledu na to, kde v EU žijí, a tohoto cíle není možné dosáhnout pouze územním plánováním.

Evropský parlament respektive Výbor pro regionální rozvoj se domnívají, že cílů obou dokumentů je možné dosáhnout pouze pomocí komplexní rozvojové strategie ovlivňující respektive integrující jednotlivá odvětví. Integrovaný přístup dává do bezprostřední vazby s implementací politiky soudržnosti. Tento princip považuje za natolik významný, že by měl být závazný při přípravě programů a projektů využívajících strukturální fondy. V tomto směru podporovala vytvoření platform, zabývajících se návrhy na uplatňování integrovaného přístupu – především meziútvárové skupiny Komise.

Výbor pro regionální rozvoj zdůrazňuje širší prostorové aspekty, význam partnerství a sdílení funkcí mezi městskými a venkovskými oblastmi pro vyvážený a udržitelný rozvoj území jako celku. Poukazuje na potřebu koordinace městských a venkovských orgánů a jejich spolupráci se všemi veřejnými a soukromými zúčastněnými subjekty při stanovování společných prostředků a tvorbě společných rozvojových strategií na úrovni regionů i pod ní, aby se zajistily lepší životní podmínky a kvalita života všech občanů EU.

Význam, který je oběma dokumentům přikládán, se odráží i v požadavku na jejich zohlednění v průběhu přezkumu rozpočtu EU s ohledem na potřebu efektivního zapojení územní soudržnosti do politik EU, tak i ve snaze prosazení jejich cílů v širěji koncipovaných dokumentech EU Lisabonské a Götteborgské strategii. Žádá členské státy, aby provedly Lipskou chartu.

Podporuje zapojení místní a regionální správy, a v souladu se zásadou partnerství také hospodářských a sociálních partnerů, nevládních neziskových organizací a soukromých subjektů na akčních programech pro provádění Lipské charty a Územní agendy. Uvědomuje si možnost využití nových iniciativ jako je JESSICA.

Výbor ve svém stanovisku uznává význam vysoce kvalitního předškolního a školního vzdělávání, terciárního vzdělávání, celoživotního vzdělávání, vlivu výzkumných institucí, pro budoucí rozvoj měst a regionů. Zdůrazňuje vliv demografických trendů (stárnutí populace) na trh práce, na přístup k sociálním a zdravotnickým službám, k bydlení a v plánování obecně. Podporuje rozšíření dobrovolnických přístupů.

Interpretuje význam měst v kontextu závěrů čtvrté zprávy o soudržnosti jako na centra, kde se soustřeďuje obyvatelstvo, hospodářská síla a prostředí vytvářejícího inovace. V tomto smyslu sehrávají klíčovou úlohu pro dosahování cílů Lisabonské strategie. Rovněž se dotýká významu dostupnosti a přístupu k ICT, podporuje větší zastoupení kreativních oborů v ekonomice měst a regionů.

Všímá si problematiky rozšiřování měst do volné krajiny a ztráty půdy, podporuje vnitřní rozvoj měst před vnějším, nové funkční využití stávajících budov a areálů.

Výbor vítá, že Lipská charta zdůrazňuje propojení různých způsobů dopravy - důležitost integrovaného a udržitelného dopravního systému a významnou úlohu, zlepšení infrastruktury pro cyklisty a chodce.

Ve svém stanovisku poukazuje na nárůst rozdílů zejména v metropolitních regionech a městech EU a vyzývá členské státy, aby tyto problémy řešily rozhodněji.

Zdůrazňuje potřebu plnění cílů EU při ochraně klimatu a roli měst, která mají jedinečné postavení pro nalezení možných řešení, která by přispěla ke snížení celkových emisí skleníkových plynů; požaduje, aby členské státy začlenily ochranu klimatu do rozvoje měst jako horizontální cíl. Městské oblasti více trpí důsledky změny klimatu, pokud v nich chybí koridory čerstvého vzduchu, což způsobuje další ohřívání a zvýšenou koncentraci škodlivin. Investice do technologií šetrných k životnímu prostředí představují významné obchodní příležitosti. Podporuje projekty, které usilují o výměnu zkušeností v oblasti udržitelného řízení měst, uplatnění energeticky účinných postupů a technologií, řešení problémů životního prostředí ve městě, které zdůrazňují přínos měst k boji proti změně klimatu.

Výbor se domnívá, že by měly být více podpořeny aktivit zaměřené na integraci a sociální a územní soudržnosti, především určené ke stabilizaci problémových čtvrtí, vytváření atraktivních nabídek bydlení, práce a trávení volného času. Vyzývá k lepší integraci znevýhodněných městských čtvrtí. Domnívá se, že k úspěšnému provádění Lipské charty může přispět posílení městské identity a aktivního občanství ve městech.

Výbor žádá členské státy a jejich regiony a města, aby v rámci udržitelného městského rozvoje věnovaly větší pozornost vytváření kultury vysoce kvalitní výstavby („Baukultur“) i dostupnosti důstojného a cenově dostupného bydlení jakožto jednomu z rozhodujících faktorů sociálního začlenění a kvality života ve městech a aby zvláště dbaly o kvalitu veřejného prostoru, zejména pokud jde o kvalitu architektury jako prostředku k zajištění lepší kvality života občanů EU.

Výsledky dotazníkového šetření, realizovaného v průběhu českého předsednictví

Česká republika, coby země předsedající Radě Evropské unie v první polovině roku 2009, požádala členské země a kandidátské státy, aby zodpověděly čtyři otázky týkající se implementace Lipské charty:

- I. Jaké nástroje jste zavedli ve vaší zemi pro implementaci Lipské charty?*
- II. Uplatnili jste principy Lipské charty v legislativě vaší země?*
- III. Jak sledujete a hodnotíte implementaci Lipské charty ve vaší zemi?*
- IV. Vytvořili jste přehled indikátorů, které umožní sledovat uplatnění Lipské charty?*

České předsednictví obdrželo stanoviska těchto členských zemí: Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Itálie, Kypr, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Slovinsko, Spojené království, Španělsko, Švédsko a dále Norska a Turecka.

I. Jaké nástroje jste zavedli ve vaší zemi pro implementaci Lipské charty?

Na tuto otázku reagovaly členské a kandidátské země čtyřmi způsoby:

- a) Uspořádaly národní konference, na kterých se jednotliví partneři seznamovali s principy Lipské charty a diskutovali mechanismy jejího uplatnění

Země, které se do výzkumu zapojily, ve svých odpovědích zpravidla **dokládaly potřebu národní diskuse**. Ta se soustředila na zaměření a pojetí urbánní politiky, včetně podrobné debaty o prioritách a zásadách Lipské charty a způsobech jejich promítnutí do národních koncepcí, rozvojových dokumentů připravovaných na regionální a municipální úrovni (výjimkou je např. Belgie, kde doposud taková diskuse na národní úrovni neproběhla). Konferencí a seminářů se účastnili zástupci ústřední správy, regionů a měst. V některých případech byli přizváni i další regionální aktéři, zástupci hospodářské sféry, sociální partneři a NNO. Pozornost se soustředila především na hledání mechanismů, které umožní provázání dílčích rozvojových opatření (integrováný přístup při řešení vnitřních problémů měst, řešení udržitelného rozvoje měst s ohledem na širší prostorové souvislosti), efektivní zapojení jednotlivých úrovní veřejné správy apod.

Německo, již v průběhu svého předsednictví, zorganizovalo sérii konferencí a setkání, které měly za úkol podpořit vytvoření národní politiky rozvoje měst. Těchto jednání se účastnili odborníci a představitelé místních samospráv a zainteresovaných státních správ. Výsledkem jejich jednání bylo mj. Memorandum o národní politice rozvoje měst – Towards a national urban development policy. Vznikly iniciativy zaměřené na nadregionální partnerství, zahrnující i spolupráci mezi městy a regionem, či integrováný rozvoj měst a městských

regionů. Na spolkové úrovni vznikla speciální studie popisující příspěvek spolkové vlády k udržitelnosti měst.

Francie na konci roku 2007 zorganizovala environmentální fórum (Grenelle de l'Environnement), kterého se zúčastnili představitelé vlády a občanské společnosti, aby spolu diskutovali otázky udržitelného rozvoje. Řada podnětů se týkala rozvoje měst mj. problematiky správy, kvality života ve městech, energetické efektivity, udržitelné městské mobility atd. Učiněné závěry, jako je podpora integrovaného plánování, jsou plně v souladu s Lipskou chartou.

Dánsko zveřejnilo znění Lipské charty na internetových stránkách několika ministerstev a uspořádalo konferenci, které se zúčastnili také hlavní aktéři. Byla zde diskutována východiska, která ovlivnila formování zásad uvedených v chartě. Podpořilo uplatnění integrovaného přístupu udržitelnosti, a to především stimulací vytváření sítí v průběhu setkání mezi jednotlivými aktéry. Podpořilo šíření příkladů dobré praxe.

Ústřední orgány v Portugalsku podporovaly šíření informací o principech a prioritách Lipské charty, stimulovaly diskusi prostřednictvím seminářů a konferencí organizovaných na národní úrovni za účasti klíčových aktérů.

V ČR vytvořilo Ministerstvo pro místní rozvoj pracovní skupinu pro koordinaci urbánní politiky, jejichž členy jsou vedle zástupců ústředních orgánů a řídicích orgánů operačních programů mj. zástupci Asociace krajů a Svazu měst a obcí. Cílem skupiny je implementace urbánních témat a promítnutí priorit dokumentů přijatých na evropské úrovni do národních koncepcí. Jedním z výstupů pracovní skupiny je metodika pro tvorbu integrovaných plánů rozvoje měst. Vládě ČR byl předložen materiál „Zásady urbánní politiky“, které se opírají o principy Lipské charty. V souvislosti s vazbou na územní plánování, byli seznámeni s Lipskou chartou a Územní agendou EU i členové Konzultačního a Koordinačního výboru pro přípravu Politiky územního rozvoje ČR a rovněž zástupci příslušných orgánů územního plánování krajů.

V Belgii doposud neproběhla skutečná celostátní diskuse o implementaci principů a priorit charty. Na druhé straně probíhá diskuse na regionální úrovni. Zvláště živá je pak ve vlámském regionu a přispívá tak k obohacení již několik let uplatňované Vlámské urbánní politiky. Ve valonském regionu Charta napomohla uspořádat a obohatit diskusi propojující aktéry na horizontální i vertikální úrovni. V duchu charty byla vytvořena např. platforma „Valonská města“ (Wallonia Cities). První setkání platformy se zaměřilo na analýzu charty z hlediska jejího přínosu k rozvoji území.

Rovněž v Rakousku nebyla zahájena národní diskuse o implementaci charty, neboť neexistuje ucelená urbánní politika. Problematika rozvoje měst se dotýká pravomocí municipalit, regionálních (zemských) orgánů; spolkových pak pouze okrajově.

Turecko v roce 2008 zahájilo veřejnou konzultaci navržené úpravy urbánní problematiky, do které se zapojili zástupci univerzit, obchodních sdružení a municipalit.

b) Využily stávajících národních mechanismů k implementaci zásad Lipské charty

Členské země **zpravidla nevytvářely nové mechanismy**, které by se přímo a pouze zaměřily na implementaci charty. Spíše se snažily průřezově uplatnit principy, cíle a priority ve stávajících dokumentech národního, regionálního či místního charakteru a využít stávajícího legislativního a institucionálního prostředí k jejímu reálnému prosazení.

Důvodem tohoto postupu je v řadě případů existence nově vytvořených či adaptovaných mechanismů a nástrojů zacílených na rozvoj měst a městských oblastí. Národní diskuse o postavení a roli měst v současných sociálních, ekonomických a environmentálních podmínkách a o širších prostorových souvislostech předcházela či se prolínala s diskusí evropskou. **Členské země tak již zpravidla provedly řadu institucionálních a organizačních změn s cílem posílit a zefektivnit politiky zaměřené na udržitelný rozvoj měst.**

Odlišná situace je však např. v Německu, kde přijetí Lipské charty vedlo ke vzniku řady nových iniciativ a programů především na spolkové úrovni.

Lucembursko např. odrazilo principy charty do činnosti národních kontaktních bodů pro urbánní problematiku (CIPU).

Slovinsko implementuje chartu prostřednictvím stávajících národních nástrojů. K zásadám uvedeným v chartě se přihlíží při implementaci národních dokumentů či projektů ovlivňujících urbánní dimenzi. Je sledována implementace principů i na dalších úrovních.

Finsko využilo k prosazení cílů charty několika již existujících národních iniciativ. Jednalo se např. o vznik Výboru pro národní urbánní politiku (National Urban Policy Committee), který představuje mezisektorový nástroj podporující implementaci charty. Dlouholetou tradici má finská snaha o dosažení Polycentrického národního a (evropského) systému umožňujícího vyvážit regionální struktury. Probíhající municipální reforma je založena na principu udržitelné urbánní (sídelní) struktury Finska.

Centrum pro expertízu a Regionální centrum programů (Centre of Expertise and Regional Centre Programs) jsou nástroje podporující inovační a vzdělávací politiku; jejich úlohu nově přebírají programy politiky soudržnosti. Metropolitní politika usiluje o efektivní využívání ploch území, řeší problematiku dopravy, bydlení, ekonomického rozvoje a posilování sociální soudržnosti v regionu Helsinky. Podporuje využívání principu partnerství mezi státem, městem a městskými částmi. Dlouhodobá národní Klimatická strategie (National long-term Climate Strategy), přijatá v roce 2008, vyžaduje zpracování samostatných strategií pro jednotlivé urbánní regiony. Přípravované programy v oblasti architektury (Architectural Policy Programs) by měly podpořit rozvinutí konceptu Baukultur.

Avšak sama Charta nebyla hybnou silou vzniku těchto iniciativ, které byly vyvolány především potřebami pociťovanými na národní úrovni. Existence charty však představuje širší podporu a vytváří vodítka pro jejich činnost. Principy charty jsou využívány v nástrojích politiky soudržnosti uplatňovaných na území Finska.

Lotyšsko již dříve zformulovalo koncept polycentrického rozvoje, jehož prostřednictvím vymezilo 17 rozvojových center národního a regionálního významu. V těchto centrech jsou podporovány projekty v souladu s integrovanými plány rozvoje měst, zaměřenými na posilování faktorů ovlivňujících konkurenceschopnost, dostupnost a atraktivitu měst, které mají zajistit růst těchto rozvíjejících se center. Lotyšsko iniciovalo vytvoření dalších studií týkajících se socioekonomických tendencí vývoje měst, vztahů město a venkov.

Charta se uplatnila při přípravě „Národní architektonické politiky“ Slovinska.

Španělsko připravilo v roce 2008 „Národní plán bydlení a obnovy měst pro období 2009 – 2012“, který explicitně zahrnuje dvě zásady uvedené v chartě: podpora integrovaného přístupu, soustředění se na řešení problémů deprivovaných městských čtvrtí. Tato strategie umožní nasměrovat finanční prostředky na řešení těchto problémů. Plán také zavádí předběžné posouzení integrovaného charakteru programů obnovy měst jako kritéria pro získání prostředků poskytovaných Ministerstvem pro bydlení. Jedním z efektivních nástrojů jsou programy Ministerstva pro obnovu měst - ARI a ARU.

Španělsko, s tradičně decentralizovanou správou, podporuje rozvoj měst zvláště prostřednictvím mechanismu politiky soudržnosti. V Národním strategickém referenčním rámci a v řadě operačních programů jsou uvedeny priority zaměřené na rozvoj měst. V ROPEch jsou prostřednictvím iniciativy Urban podporována města s více než 50 tisíc obyvatel. Tato iniciativa reaguje na dřívější stejnojmennou iniciativu Společenství.

Estonsko využívá národní programy i mechanismy politiky soudržnosti k implementaci charty. Od roku 2008 je realizován podpůrný program Rozvoj městských oblastí - Development of Urban Areas jako součást aktivit národního operačního programu podporovaného ERDF zaměřeného na životní prostředí ve Estonsku. Cíli programu je rozvoj veřejného prostoru, řešení specifických problémů měst či zlepšení koordinace rozvoje mezi městy a jejich zázemím. Soustředí se na rozvoj udržitelné dopravy ve městě, infrastruktury spojenou s péčí o děti či zlepšení bezpečnosti, na péči o veřejná prostranství a veřejné rekreační areály apod. Estonsko nepociťuje potřebu zaměření strategií na řešení specifických problémů městských čtvrtí.

Přijetí charty přispělo v Německu ke vzniku řady programů na spolkové úrovni. „Program podpory rozvoje vnitřního města“ (Promotion of Inner Urban Development) se zaměřuje na oživení městských center, podporuje udržení služeb ve středech měst ohrožených ztrátou dosavadních funkcí, přijímá opatření zaměřená na ochranu a rozvoj těchto oblastí zdůrazňující ekonomické a kulturní hledisko, dále jejich význam jako místa pro práci a život.

Na potřebu zvýšit energetickou účinnost, včetně energetické efektivity budov, a snížení produkce objemu skleníkových plynů reaguje „Integrated Energy and Climate Programme“. Další program usiluje o snížení sociálních problémů ve městech. Jedná se o program „Social City“ zaměřený na vzdělávání, ekonomiku a práci v městských čtvrtích spolufinancovaný ESF.

Ochranu kulturního dědictví akcentuje program zaměřený na 33 německých měst zapsaných na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Podporuje zavádění integrovaných

přístupů řízení, inovativních postupů a nástrojů, akčních plánů, které umožní nalézt rovnováhu mezi ochranou kulturního dědictví a rozvojem měst.

Řadu principů a cílů charty obsahují ve Spojeném království již dříve přijaté národní dokumenty orientované na rozvoj měst (Urban White Paper „Towards an Urban Renaissance“, 2000 či Národní strategie obnovy sousedství z roku 2001 - National Strategy for Neighborhood Renewal). V souladu s národními koncepcemi zaměřenými na problematiku měst a v souladu s cíli charty byly ve Spojeném království vytvořeny koncepty umožňující získat přehled o ekonomickém rozvoji a probíhající regeneraci odehrávající se na regionální a místní úrovni. Jejich smyslem bylo podpořit realizaci aktivit na odpovídající úrovni (národní, regionální, mikroregionální, na úrovni měst apod.) a zajistit dostupnost potřebných prostředků. Zaměřujících se na podchycení základních nerovností a zacílení investic na zásadní ekonomickou přeměnu deprivovaných oblastí. Došlo k vytvoření rámce pro regeneraci měst za účasti a vzájemné spolupráce veřejného a soukromého sektoru a NNO. Další iniciativy se zaměřily na vytváření vazeb mezi politikami orientovanými na městské čtvrtě, na město a na vztahy mezi městem a regionem vytvářením místních a mikroregionálních (regionálních) dohod.

Již před přijetím charty italská vláda iniciovala vznik programu „Urban Italia“ (2003), který se zaměřuje na udržitelnou ekonomiku a sociální revitalizaci 20 měst, která byla vyloučena z čerpání podpory z iniciativy Společenství URBAN II. Existují i další programy zaměřené na rozvoj deprivovaných městských částí, soustředí se na obnovu a rozvoj dopravní infrastruktury, posilování mobility, zlepšování bezpečnosti či řešení problematiky bydlení - posílení dostupnosti bydlení respektující kritérium energetické účinnosti a redukce emisí.

Francouzská urbánní politika je založena na mobilizaci národních a místních aktérů s cílem snížit územní nerovnováhu v metropolitních oblastech, podporuje projekty zaměřené na sociální soudržnost. Využívá nástroje „Urban Social Cohesion Contract“ určený ke stimulaci sociálního a kulturního rozvoje, ekonomické revitalizaci, rozvoji zaměstnanosti, obnově měst a zlepšení životních podmínek, bezpečnosti, zaměřený na předcházení kriminality a problematiku zdraví.

Kypr prosadil principy charty do řady oficiálních zpráv a diskusních podkladů vztahujících se k současné fázi prostorového plánování započatému již v polovině roku 2008. Platná legislativa zdůrazňuje, že rozvojové plány jsou pod neustálým dohledem. Tím se zaručuje kontinuální monitoring realizace prostorové, urbánní politiky. Implementace charty bude vyhodnocována prostřednictvím monitorovacího mechanismu statutárních plánů. Kypr inicioval vznik veřejných diskusních platform o prioritách rozvoje měst, motivoval zapojení municipalit do této debaty.

Portugalsko přijalo již v roce 2007 „Program národního prostorového rozvoje“, který představuje komplexní, ucelený akční plán rozvoje území a měst. Je založený na principech udržitelného rozvoje, koordinuje jednotlivé sektorové politiky a podporuje integrovaný přístup. Portugalsko dále přijalo „Policy for the Cities POLIS XXI“, která se zaměřuje na

podporu regenerace měst, posílení konkurenceschopnosti a inovační schopnosti, zlepšení sociální soudržnosti a kvality života a prostředí ve městech prostřednictvím koordinovaného integrovaného přístupu. Podporovány jsou nové formy pružné spolupráce a správy měst.

V Maďarsku obsahuje „Národní pojetí regionálního rozvoje“ (The National Concept for Regional Development - OTK) opatření k posílení polycentrického systému městských sídel; definuje 5+2 rozvojových pólů a usiluje o posílení konkurenceschopnosti zvýšením kvality městských.

Polsko plánuje přípravu „Pilotního programu pro integrované řízení rozvoje měst“, který by měl přispět k naplnění cílů Charty. Jeho účelem je vytvořit nástroje a stanovit opatření, která napomohou integrovat různé plány a programy či studie zaměřené na rozvoj dílčích socioekonomických složek ve městech. Následně bude vyzkoušen ve vybraných městech, záměrně se odlišujících svou velikostí či funkcemi. Dosažené výsledky se mohou promítnout do případných změn legislativy.

Švédská politika se tradičně staví proti sociálnímu vyloučení, zaměřuje se na nezaměstnanost, vzdělávání a bezpečnost. Z tohoto hlediska podporuje uplatnění přístupů bránících sociálnímu vyloučení ve městech, zvláště v deprivovaných čtvrtích. Spolupráce mezi místními a regionálními orgány a ústřední správou se v minulých letech rozvinula i díky vlivu evropských politik. Existuje řada formálních a neformálních vazeb mezi úřady jednotlivých úrovní; některé z nich zahrnují i další aktéry – zástupce občanské společnosti, podnikatelské sféry apod. Dalším důležitým tématem spojeným s udržitelným rozvojem měst jsou klimatické změny a aktivity spojené s ochranou životního prostředí. Vláda vytvořila prostředí pro šíření příkladů dobré praxe týkajících se iniciativ zaměřených na udržitelný rozvoj měst. Lipská charta pak představuje nástroj pro vládu, místní a regionální aktéry, kteří se udržitelným rozvojem měst zabývají.

V Rakousku využívají k diskusi a koordinaci postojů všech úrovní veřejné správy institut Rakouské konference pro prostorového plánování - ÖROK. Vzhledem k rozdělení pravomocí a působnosti mezi jednotlivé úrovně veřejné správy se priority charty uplatňují až na úrovni regionálních strategií a v rozvojových dokumentech municipalit.

V ČR byly principy z Lipské charty včetně Územní agendy EU implementovány prostřednictvím nástrojů územního plánování (Politikou územního rozvoje ČR a územně plánovací dokumentací krajů a obcí). Politika územního rozvoje ČR, která je celostátním nástrojem územního plánování, byla schválena vládou ČR dne 20. července 2009.

V Norsku napomohla Lipská charta posílit legitimitu procesu zavádění politiky urbánního rozvoje. Aktivity činěné na evropské úrovni poskytly tomuto úsilí velkou podporu. Existuje několik iniciativ, které jsou v souladu s principy charty, přestože se Charta nestala impulsem k jejich vzniku. Např. program „BLEST“ se zaměřuje na zvýšení kvality veřejného prostoru. „Storbyprosjektet“ je inovační program pro šest největších měst; „Groruddalen Action Area Plan“ je desetiletý program, který zajišťuje udržitelný rozvoj z hlediska ekonomické, sociální,

ekologické kvality území. Dále jde o program Města budoucnosti (The Cities of the Future), jehož prostřednictvím vláda a třináct největších měst spolupracují na snížení emisí uhlíku.

Turecko od roku 2007 promítlo principy a aktivity Lipské charty do integrovaného programu rozvoje měst, do programu zlepšení energetické účinnosti budov a stavebnictví a do připravovaného zákona k regeneraci měst. Podporují se především opatření zaměřená na udržitelný rozvoj a řešení klimatických změn (prosazení pasivních přístupů při výstavbě nových domů). Turecko plánuje prosazení Strategie integrovaného udržitelného rozvoje měst a Akčního plánu (viz níže) do národních rozvojových plánů.

c) Zaměřily se na implementaci integrovaného přístupu – podporu vytváření integrovaných plánů rozvoje měst

Členské země si uvědomily význam integrovaného přístupu pro rozvoj urbanizovaných oblastí a řešení problémů deprivovaných městských čtvrtí a učinily řadu opatření, která mají umožnit prosazení tohoto přístupu v praxi (metodické vedení, příručky), či přímo podporují uplatnění tohoto mechanismu při přípravě rozvojových projektů. Zvláště vhodným prostředím k uplatnění integrovaného přístupu se jeví operační programy vytvářené v souvislosti s realizací politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti.

V ČR byla na národní úrovni vytvořena metodika pro tvorbu integrovaných plánů rozvoje měst. Vychází ze zkušeností zemí EU15 zapojených do iniciativy Společenství URBAN II, zároveň obsahuje principy Lipské charty. Představuje nástroj pro časoprostorovou koordinaci aktivit na území města. Je bezprostředně svázaná s realizací urbánních priorit obsažených v operačních programech politiky soudržnosti v ČR. Soustředí se především na obnovu veřejné infrastruktury a revitalizaci veřejného prostoru ve vybraných částech měst s počtem obyvatel přesahující hranici 20 000, případně na obnovu bytového fondu (revitalizace panelových sídlišť, zabránění vzniku deprivovaných čtvrtí). IPRM mají v ČR nastaveny vazby i na další aktivity strukturálních fondů prováděné prostřednictvím tematických operačních programů. Projekty financované ERDF i ESF mohou v průběhu hodnocení získat dodatečné body, pokud prokážou pozitivní příspěvek k naplňování cílů konkrétního IPRM.

Itálie koordinuje podporu rozvoje měst poskytovanou prostřednictvím jednotlivých programů financovaných ERDF – jedná se o priority přímo zaměřené na rozvoj měst i tematické priority. V mnoha operačních programech zaměřených na rozvoj měst je podpora poskytována prostřednictvím IPRM, které musí splnit minimální požadavky.

Ve Finsku existují speciální politické nástroje podporující integrovaný rozvoj devíti největších městských regionů. V roce 2008 byl vytvořen program pro revitalizaci příměstských sídel hlavních finských aglomerací.

V Lotyšsku vytvořilo příslušné ministerstvo ve spolupráci s místními aktéry příručku pro implementaci integrovaných plánů rozvoje měst, která se stala vodítkem pro místní správu při přípravě rozvojových programů. Významným mechanismem podporujícím integrovaný

přístup, umožňující rozvinutí potenciálu měst a posílení funkčních vztahů mezi městy a jejich okolím, je aktivita Růst národních a regionálních rozvojových center pro dosažení udržitelného a vyváženého rozvoje země “Growth of national and regional development centers for sustainable and balanced development of the country” podpořená ERDF. Potřeba zapojení širokého okruhu aktérů a nutnost koordinace aktivit mezi jednotlivými úrovněmi veřejné správy rozvinula schopnost kooperovat na straně místní správy. Byla např. vytvořena speciální strategie zaměřená na revitalizaci deprivovaných území v Rize.

Dánsko zdůrazňuje význam integrovaného přístupu jako jednoho z principů plánování i prosazení (implementace) plánovacího procesu, který umožňuje provázat rozdílné sektorové zájmy; zdůrazňuje, že udržitelnost je součástí plánovacích principů a procesů.

Ve Spojeném království posílí integrovaný přístup a výběr vhodných nástrojů pro podporu ekonomického rozvoje a regenerace na regionální, mikroregionální a municipální úrovni „Review of Sub National Economic Development and Regeneration“. Součástí tohoto přehledu bude i připravovaný Rámec pro regeneraci (Framework for Regeneration), který umožní koordinovat investice zaměřené na regeneraci měst a stanovit priority pomocí spolupráce subjektů veřejného, soukromého a třetího sektoru při regeneraci měst.

Jiný typ iniciativ usilujících o koordinaci aktivity různých aktérů představují územní dohody. Místní dohody - Local Areas Agreements (LAAs) o rozvojových prioritách jsou uzavírány na municipální úrovni; jsou vyjednány mezi všemi hlavními veřejnými subjekty, včetně zástupců ústřední vlády. Cílem je dosáhnout větší flexibility při poskytování veřejných služeb. Širší územní dohody - Multi-Area Agreements (MAAs), překračují lokální rozměr, mají spíše mikroregionální charakter. Zaměřují se na spolupráci aktérů při podpoře ekonomického rozvoje, rozvoji dovedností či bydlení.

Kypr plánuje v roce 2010 zpracování nové generace statutárních plánů prostorového rozvoje měst, zahrnující všechny urbánní oblasti ostrova. Integrované prostorové plánování a horizontální koordinace jsou zajištěny prostřednictvím mechanismu konzultace stejně jako nastavením systému zpětných vazeb. Zákonem byly upraveny mechanismy umožňující posílení občanské participace v plánovacím procesu.

Maďarská vláda ve spolupráci s regiony, místní správou a řídicími orgány ROPů vydala v roce 2007 Manuál obnovy měst. Přestože je rovněž využíván k implementaci ROPů, je primárně spojen s vytvářením integrovaného plánu rozvoje měst. V první vlně vypracovaly tyto plány 2/3 měst. V roce 2008 byl revidován po vyhodnocení doposud nashromážděných poznatků. Jeho vytvoření si vyžádalo změnu právního prostředí s cílem integrovat tento nový nástroj do hierarchie plánovacích dokumentů.

Prioritou maďarských regionálních operačních programů je podpora aktivit zaměřených na regeneraci měst s cíle posílit ekonomickou kapacitu měst a zlepšit situaci v deprivovaných městských čtvrtích prostřednictvím využívání integrovaných nástrojů. Všechna města, která žádají o evropské prostředky z důvodu plánované revitalizace, vytvářejí svůj vlastní Integrovaný městský rozvojový plán (Integrated Urban Development Plan), který musí respektovat metodické vedení Manuálu obnovy měst.

Španělské ROPy podporují vznik inovativních strategií zaměřených na regeneraci měst s počtem obyvatel přesahujících 50 tis. Strategie podporují udržitelný rozvoj měst, integrují sociální, ekonomické a environmentální aspekty.

V Belgii se od roku 2009 k chartě váže také federální Politika metropolitních měst (Metropolitan cities Policy). Je založena na principu integrovaného rozvoje měst.

Vlámský region v Belgii akcentuje integrovaný přístup ve své urbánní politice. Zaměřuje se na zlepšení udržitelného rozvoje měst a městských čtvrtí, na soužití při respektování rozmanitosti a posilování demokratických základů měst, na zlepšování kvality městské správy, na zavádění takových mechanismů rozhodování, která umožní propojení různých úrovní správy. Vlámské úřady využívají integrovaný přístup především pro posílení pákového efektu při realizaci projektů zaměřených na revitalizaci městských čtvrtí. Využívají nástroj městských dohod (urban contract). Prostřednictvím politiky soudržnosti se podporují projekty zaměřené na hospodářství a mobilitu, které vyžadují nastavení spolupráce mezi jednotlivými úrovněmi veřejné správy i mezi veřejným a soukromým sektorem.

V bruselském regionu již několik let aplikují řadu prvků charty. Na úrovni jednotlivých obvodů jsou uzavírány dohody (district contracts), které jsou každoročně implementovány ve spolupráci s místními úřady. Jejich prostřednictvím jsou plánovány různé aktivity, které by měly být uskutečněny v průběhu čtyř let. Zaměřují se nejvíce na oblast bydlení jako součásti sféry veřejného prostoru, stejně jako sociální život odehrávajícího se v konkrétním obvodu. Zvláštní pozornost je věnována zavádění aktivit podporujících větší zapojení místních aktérů a sociální soudržnosti po dobu trvání dohody.

V Německu vedlo přijetí Lipské charty ke snaze o uplatnění integrovaného přístupu při řešení vztahu město-region i rozvoji městských regionů. Byly zahájeny dva výzkumné projekty „Supraregional partnerships“ sledující inovativní projekty zaměřené na podporu spolupráce města a region, vytváření sítí a nadregionální zodpovědnosti. Na úrovni městských regionů existuje obdobná aktivita - Projekt Integrovaný rozvoj měst v městských regionech (Integrated urban development in city regions). První výsledky naznačují, že 86 % měst využívá při svém rozvoji integrovaný přístup.

Turecko podporuje uplatnění integrovaného přístupu prostřednictvím strategie integrovaného udržitelného rozvoje měst a akčního plánu.

d) Vyjádřily zájem o využití nových finančních mechanismů

Některé členské země reagovaly na podporu nových finančních nástrojů JEREMIE a JESSICA uvedených v Lipské chartě.

Např. ČR plánuje využívání finančního nástroje JESSICA, podporována je rovněž spolupráce mezi veřejnou a soukromou sférou.

II. Uplatnili jste principy Lipské charty v legislativě vaší země?

Přijetí Lipské charty zpravidla neovlivnilo legislativu členských zemí EU. Důvodem byla skutečnost, že členské země přijaly zásadní legislativní opatření v období těsně před zveřejněním Lipské charty (výjimkou je např. Lucembursko a Francie). Členské státy uvedly, že provedené úpravy jsou v souladu s prioritami a zásadami Lipské charty a nepřímo ji tak provádějí. Jiným důvodem je odlišné chápání vazeb městské problematiky a tedy i jejich právní úprava. V Rakousku jsou urbánní témata spojena s koncepty prostorového rozvoje (plánování), neexistuje právní úprava ani samostatná politika zaměřená na řešení problematiky rozvoje měst. Podobná situace je v Norsku, kde se témata spojená s rozvojem měst postupně uplatňují v tradiční politice regionálního rozvoje.

Francie na základě závěrů „Grenelle de l'Environnement“ přijala „Rámcový zákon“ (Grenelle 1) a „Zákon o plánování“ (Grenelle 2) zohledňující problematiku rozvoje měst. Zaměřuje se mj. na podporu environmentálně přátelských čtvrtí, obnovu přirozeného prostředí ve městech. Dále podporuje vznik nových nástrojů, kterými místní správa může realizovat své programy v oblasti ochrany životního prostředí (příprava na klimatické změny a energetický management, zohlednění kritérií – spotřeby energií, emisí skleníkových plynů, úprava koeficientů využití území), rozšíření diskuse o udržitelném rozvoji měst (využití půdy apod.).

Lucembursko zahrnuje principy charty do nové legislativy zaměřené na rozvoj měst. Avšak i v tomto případě je implementace označovaná za nepřímou.

Slovinsko přijalo novou legislativu pro prostorové plánování před vyhlášením charty, avšak podstatné části jsou v souladu s jejími principy. Přihlíží se k ní v případě přijetí další legislativy, aby bylo dosaženo potřebného souladu.

Finsko uplatnilo principy charty v národní legislativě pouze částečně a nepřímo. Např. rámcová legislativa pro municipální reformu předpokládá vytvoření 16 funkčních urbánních regionů, které povedou k vytvoření udržitelné urbánní struktury, ve které je využití území, bydlení, doprava a prostorová opatření služeb vzájemně koordinované.

Lotyšská vláda vydala nařízení, které určuje, jak využívat podporu ERDF na financování projektů upřednostňujících integrovaný přístup, vytvořených v souladu s integrovanými plány rozvoje měst. Nařízení zdůrazňuje potřebu podrobného posouzení dopadu na rozvoj jednotlivých složek a území i mimo vlastní město.

V Maďarsku doposud nebylo rozhodnuto o zakotvení principů charty do národní legislativy, toto řešení je však možné. Po konzultacích akčního plánu pro implementaci principů charty s ministerstvy a místní správou, mohou být závěry zahrnuty do vládního nařízení, které bude definovat úkoly pro jednotlivé úrovně správy.

V Itálii se problematika měst dotýká kompetencí státu či státu a regionů. To se odráží v různé legislativní úpravě dílčích oblastí. Neexistuje jednotná úprava urbání politiky.

Španělsko v roce 2007 přijalo „Zákon o půdě“ (The State Land Act), který vychází ze stejných principů jako Charta. Jsou zde poprvé na národní úrovni obsaženy principy udržitelného územního a městského rozvoje. Je podporován model kompaktního města, ohleduplného k životnímu prostředí, podporujícího racionální využívání přírodních zdrojů a sociální soudržnost. Zákon posiluje transparentnost a kontrolu, navrhuje opatření umožňující zhodnocení ekonomické efektivity a kvality prostředí rozvojových koncepcí, je zaměřen proti spekulacím s pozemky a snižování ploch chránících bydlení.

Německé právo zvýhodňuje výstavbu ve vnitřních částech měst před výstavbou na zelené louce, snaží se omezit zábor půdy. Podporuje přeměnu již nedostatečně využívaných lokalit (zvláště průmyslových), adaptaci rezidenčních čtvrtí dle současných potřeb rodin a starších občanů. Sleduje i dostupnost maloobchodních služeb.

Došlo k umožnění vzniku místních iniciativ usilujících o zlepšení podnikatelského prostředí v příslušných městských obvodech (Business Improvement Districts). Jedná se o iniciativy vlastníků a podnikatelů nemovitostí. V některých spolkových zemích byla přijata pravidla fungování těchto iniciativ.

Spojené království nepřistoupilo v souvislosti s přijetím charty k úpravě své legislativy. Avšak základní principy jsou obsaženy v již dříve přijatých zákonech zaměřených na místní správu – „Local Government Act 2000“, „Local Democracy, Economic Development and Construction Bill“ (delegace zodpovědnosti za stimulaci hospodářství, sociální a environmentální problematiku s cílem dosažení veřejného blaha), podporující spolupráci mezi orgány veřejné správy, rozšiřující pravomocí územní samosprávy v ekonomické sféře při regeneraci území.

V ČR nedošlo k úpravě právního prostředí; jsou využívány stávající nástroje; metodika pro tvorbu integrovaných plánů rozvoje měst byla přijata vládou.

Rovněž Norsko nepřijalo žádnou úpravu své legislativy; urbání problematika je postupně prosazovaná jako téma tradiční regionální politiky.

Belgie připravila na federální úrovni sdělení, které bylo předáno parlamentu. Reaguje na dva principy charty – zapojení všech úrovní správy do rozhodování o budoucnosti měst, vytvoření takových struktur, které budou schopny provádět integrovaný rozvoj měst. Cílem je vytvoření obecného rámce na národní respektive federální úrovni, který bude podpořen meziinstitucionální smlouvou (uzavřenou mezi federálním, regionálními orgány a obcemi). Na regionální úrovni bruselský region následně vnořil cíl udržitelného rozvoje do textu statutu o revitalizaci čtvrtí.

V Estonsku již dříve přijatá legislativa zohledňuje principy udržitelného rozvoje měst; při tvorbě směrných plánů obcí se vyžaduje posouzení jejich vlivu na hospodářství, sociální a kulturní sféru a životní prostředí; podporován je vyvážený rozvoj území.

Ve Švédsku nevedlo zveřejnění Lipské charty k úpravě národní legislativy. Národní předpisy však vytvářejí silný rámec zaměřený na podporu místní samosprávy a tvorbu rozvojových

konceptů a pilotních návrhů; v praxi byly zkoušeny např. dobrovolné dohody zaměřené na překonání socioekonomických problémů v deprivovaných městských čtvrtích.

Turecko připravilo legislativu zaměřenou na podporu regenerace měst, především na přeměnu deprivovaných městských částí – zlepšení urbanistického rázu, dostupnosti infrastruktury. Cílem legislativních změn je posílit odolnost budov vůči přírodním katastrofám – povodně, zemětřesení, posílit energetickou účinnost ve stávajících budovách, zlepšit kvalitu veřejných prostor a kvalitu života ve městech.

III. Jak sledujete a hodnotíte implementaci Lipské charty ve vaší zemi?

Členské země nevytvořily mechanismus sledování a vyhodnocování implementace Lipské charty. V souladu s národními zvyklostmi monitorují naplňování jednotlivých politik a programů, které se zaměřují na rozvoj měst, případně využívají mechanismy vytvořené pro sledování účinnosti programů politiky soudržnosti. V nastavení národních monitorovacích systémů se odráží jak věcné odlišnosti v pojetí urbánní problematiky, tak i role jednotlivých úrovní správy (míra decentralizace rozhodování a pravomoci koordinovat, usměrňovat, jednotně implementovat metodiky zaměřené na udržitelný rozvoj měst).

Vzhledem k deklarované kompatibilitě těchto programů s chartou lze hovořit o nepřímé snaze o vyhodnocování.

Lucembursko implementaci charty nevyhodnocuje. Má však zájem o sdílení příkladů dobré praxe z jiných zemí. V Rakousku na úrovni spolku není Charta monitorována.

Dánsko nemá nastavený formální systém monitorování a vyhodnocování charty, ale vytváří systém indikátorů zaměřených na problémy v této oblasti. Zaměřuje se především na průběh opatření realizovaných v deprivovaných zónách. Slovinsko nevytvořilo specifický monitorovací systém k posouzení implementace charty. Implementace charty a vyhodnocování je realizováno prostřednictvím národních a místních dokumentů.

Podobná situace je i ve Švédsku. Nebyl vytvořen speciální monitorovací systém pro účely implementace charty, avšak je prováděna evaluace výsledků urbánní rozvojové politiky respektive agendy pro udržitelný rozvoj měst. Monitoring reaguje na švédské cíle v oblasti kvality životního prostředí.

Obdobně v Portugalsku využívají evaluační systém spojený s vyhodnocováním cílů národního programu prostorového rozvoje respektive programu města 21. století.

Finsko sestavilo „Národní výbor pro urbánní politiku“ jako meziodvětvový nástroj pro využití Lipské strategie. Přestože vytváří prostor pro sledování vodítek uvedených v chartě, neexistuje detailní evaluace.

Lotyšsko rozhodlo ustanovit koordinační radu, zahrnující dotčená ministerstva, regiony a města, která má pomoci zajistit, aby vytvářené strategie respektovaly integrovaný přístup.

Byla vytvořena hodnotící komise, která posuzuje projektové záměry připravované v rámci urbánní priority, zdali odpovídají prioritám uvedeným v nařízení vlády.

Španělsko nevytvořilo mechanismus pro hodnocení a monitoring charty. Urbánní problematika je v kompetenci regionálních a místních úřadů. Zavádění principů charty je proto možné pouze na dobrovolném základě. Ministerstvo iniciovalo vznik neformální skupiny tvořené představiteli územní správy pro zlepšení koordinace a spolupráce při řešení problémů měst. Tato skupina bude moci analyzovat současnou situaci a hledat nové postupy při implementaci charty.

V ČR není naplňování charty bezprostředně sledováno, avšak byl nastaven monitoring realizace integrovaných plánů rozvoje měst, monitoring pořízování nástrojů územního plánování, který je již dlouhodobě sledován v rámci tzv. evidence územně plánovací činnosti.

Spojené království sleduje vliv vládních politik na města, regiony a městské čtvrti. Vláda spravuje např. databázi obsahující ekonomické, sociální a environmentální indikátory vykazované za 56 největších městských oblastí.

Všechny veřejné programy v Německu procházejí standardním procesem hodnocení. Německo má na národní úrovni nastavený „Národní systém hodnocení programů a iniciativ“ zaměřených na rozvoj měst. Podrobný monitoring provádí i řada měst.

Francie uvádí, že většina principů a doporučení charty byla vnořena do národního rámce urbánní politiky. Je obsažena také v NSRR pro období 2007-2013. Rovněž doporučení Environmentálního fóra jsou svým důrazem na udržitelný rozvoj měst v souladu s Lipskou chartou.

V Belgii nebyl vytvořen mechanismus pro hodnocení a monitoring implementace charty. Avšak vlámský a bruselský region vytvořily monitoring rozvoje měst. Vlámky je vytvořen tak, aby umožnil nahlédnout, jak jsou vlámská města životaschopná a do jaké míry je jejich rozvoj udržitelný. Bruselský region právě vytváří monitorovací nástroj pro městské čtvrti, který by měl napomoci sledovat a porozumět rozvoji bruselských čtvrtí z různých úhlů pohledu (demografie, sociální problematika, zdravotnictví, hospodářství, bydlení, nemovitosti, životního prostředí, dostupnosti apod.) s cílem zlepšit efektivitu urbánní politiky.

V Norsku není urbánní problematika explicitně vnořena do regionální politiky, která představuje tradiční a hlavní nástroj ovlivňující rozvoj území (řešící polaritu metropolitní oblasti, podporující malá a středně velká města, zabývající se vztahem město a venkov). Monitorovací systém na chartu bezprostředně nereaguje.

Turecko se zaměřilo na posílení kapacity implementačních orgánů. Vytvořilo metodiku pro implementaci strategie udržitelného rozvoje měst, která má napomoci municipalitám aplikovat principy a podporovat aktivity strategie, vytvářet střednědobé a dlouhodobé strategické rozvojové plány na místní a regionální úrovni, podpořit soulad s národními a sektorovými politikami a plány, navrhovat akční plány udržitelného rozvoje městských

oblastí, formování opatření spojených s klimatickými změnami. Zaměřuje se i na vztahy město - venkov, město - pobřežní oblasti, posílení institucionální kapacity. Turecko podporuje nastavení a posilování spolupráce mezi ministerstvy a municipalitami.

IV. Vytvořili jste přehled indikátorů, které umožní sledovat uplatnění Lipské charty?

Tato otázka úzce souvisí s předchozí. Členské země nedisponují samostatnou sadou indikátorů pro sledování a měření naplňování Lipské charty. Některé však používají národní systém indikátorů vytvořený pro účely monitoringu národních programů (Lotyšsko, Portugalsko, Švédsko) či pro charakteristiku vývoje území, trendů odehrávajících se v prostoru (Německo).

ČR, Estonsko, Lucembursko, Maďarsko či Slovinsko nevytvořily samostatný systém indikátorů. Dánsko neprovádí formální monitoring. Organizuje však hodnocení, zda-li integrovaný přístup je naplňován. Itálie nevytvořila specifický systém indikátorů pro implementaci charty. Využívá však systém indikátorů NSRR pro vyhodnocování intervencí 8. prioritní osy zaměřené na rozvoj měst. Finsko nevytvořilo systém indikátorů pro sledování implementace charty. Poukazuje na možnost využití referenčního rámce k posouzení udržitelného rozvoje, který je vytvářen na evropské úrovni, a může přinést návrh indikátorů.

Lotyšsko vytvořilo kompozitní (syntetický) indikátor – územní rozvojový index, který má umožnit posoudit dopad projektů na města. Kombinuje úroveň nezaměstnanosti, výnos daně z příjmu na osobu, počet osob a změnu populace. Index je používán mj. k posouzení rozvoje a růstu území a přiřazení statusu konkrétního území.

Německo již řadu let využívá podrobný národní systém územních (prostorových) informací, obsahující i řadu informací o městech, které je možné použít pro stanovení rozvojových trendů apod. Podobně Spojené království využívá široké škály sociálních, ekonomických a environmentálních indikátorů, které běžně používá pro sledování a vyhodnocování dopadu všech politik realizovaných na území státu. V rámci ČR byl od roku 2007 zaveden pravidelný systém sledování informací o území v rámci tzv. územně analytických podkladů (na úrovni krajů a správních území obcí s rozšířenou působností).

Francie využívá sadu indikátorů „Národní observatoře pro deprivované městské oblasti“ (Observatoire National des Zones Urbaines Sensibles), jejichž prostřednictvím měří a posuzuje sociální vývoj a rozdíly v rozvoji každé deprivované městské oblasti. Dále posuzuje efektivnost a adekvátnost národních politik zaměřených na tyto oblasti a nástrojů užívaných k jejich implementaci a evaluaci jejich dopadu ve vztahu k cílům a indikátorům obsažených v legislativě.

Jelikož není ve Španělsku nastaven systém hodnocení, nebyly vytvořeny ani žádné indikátory. Podněty k jejich vytvoření by mohl přinést plánovaný referenční rámec pro implementaci charty, či připravovaná španělská Bílá kniha o udržitelnosti v oblasti městského plánování.

Turecko již před zveřejněním Lipské charty vytvořilo ministerský Manuál urbánních indikátorů, avšak nebyl provázán se systémem Národní statistické klasifikace. K dispozici by měl být po zakončení výzkumných aktivit systém reflektující principy udržitelného rozvoje a reagující na klimatické změny.

Shrnutí poznatků o implementaci Lipské charty

Lipská charta představuje specifických nástroj ovlivňování prostorových vztahů a situace v území. Spolu s územní agendou a debatou o územní soudržnosti je vyústěním dlouhodobé diskuse o průmětu územní dimenze do rozvojových politik a o mechanismech umožňujících dosažení větší účinnosti realizovaných opatření zohledněním místních podmínek. V tomto kontextu není vhodné ani účelné oddělovat principy a priority Lipské charty od priorit a aktivit Územní agendy, neboť přímo či nepřímo na sebe reagují a navzájem se doplňují. Oba přístupy respektují tradiční evropský polycentrismus. Reagují na to, že většina Evropanů žije ve městech, uvědomují si však i hierarchii vazeb mezi městy, šíří a spektrum vztahů mezi městem a venkovem, nezbytnost řešení rozvoje měst v kontextu celého regionu.

Lipská charta přispívá k naplnění územní soudržnosti, vytváří podmínky k rovnocenným příležitostem rozvoje, zahrnujícího i dostupnost veřejných služeb, na kterém mohou participovat všichni Evropané bez ohledu na to, kde v EU žijí.

Bezprostřední efekt Lipské charty je možné pozorovat především při zavádění integrovaného přístupu při přípravě rozvojových dokumentů měst a revitalizace deprivovaných městských čtvrtí, řešení příčin sociálních a ekonomických problémů a eliminace negativních dopadů. Zdůrazňována byla problematika bydlení, jeho dostupnosti a kvality, včetně zlepšení technických podmínek a energetické účinnosti.

Úzká koordinace jednotlivých plánovaných opatření je důležitá pro řešení aktuálních environmentálních výzev. Jedná se především o snižování energetické náročnosti a podpoře nízkouhlíkové ekonomiky. Lipská charta podpořila navázání spolupráce mezi jednotlivými úrovněmi veřejné správy, vytvoření mechanismů pro koordinaci národních a regionálních zájmů s rozvojovými představami měst.

Principy a cíle Lipské charty jsou, dle stanovisek členských zemí, již v národních rámcových dokumentech obsaženy, či již dříve přijaté dokumenty jsou s nimi komplementární. Členské země však pouze okrajově a dílčím způsobem prezentovaly praktické zkušenosti s implementací principů a priorit Lipské charty při realizaci konkrétních rozvojových projektů měst.

Významným mechanismem naplňování Lipské charty jsou aktivity politiky soudržnosti, respektive využívání prostředků ERDF při rozvoji měst. Priority celé řady NSRR a regionálních operačních programů zaměřené na rozvoj měst vytvářejí přirozené prostředí pro implementaci charty. Soustředí se zvláště na obnovu a rozvoj deprivovaných a upadajících městských čtvrtí. Členské země si uvědomují potřebu sociální integrace, zlepšení příležitostí pro uplatnění místních obyvatel, vytvoření prostředí, které povede k růstu pracovních příležitostí a snížení nezaměstnanosti.

Členské země nevytvořily pro sledování a měření naplňování Lipské charty specifický monitorovací a evaluační systém, tj. ani účelově sestavený okruh indikátorů. Některé však

používají národní mechanismy sledování implementace zásad a priorit charty (zprávy, evaluace) a národní sadu indikátorů, vytvořenou zpravidla pro účely monitoringu národních programů či vyhodnocování vývoje území.

Z přehledu postojů jednotlivých členských zemí k implementaci Lipské charty je možné vysledovat zájem o prohloubení uplatnění integrovaného přístupu při rozvoji měst, při obnově deprivovaných městských čtvrtí. Vydefinování společných nástrojů umožní harmonizovat cíle jednotlivých sektorových politik, tyto politiky provázat, zaměřit se na koordinaci vazeb a posílit požadované synergie. Aplikovány jsou multisektorové přístupy se zřetelnou územní dimenzí. Toto pojetí umožní podporovat rozvoj vyvážených vztahů mezi městem a regionem a městem a venkovem, posílit přirozené funkční vztahy v území (spádovost, dojížděka), vazby mezi sídly odlišné velikosti, sociální a ekonomické funkce (dělba rolí).

Rozvoj měst musí vycházet z principů udržitelného rozvoje, který umožňuje provázat ekonomické, sociální a environmentální cíle. Tento koncept dovoluje aktivně reagovat na nové výzvy spojené se současnou hospodářskou krizí, ale i na dlouhodobé trendy v oblasti životního prostředí (klimatické změny, potřebu snižování emisí CO₂, efektivní využívání energií) a populačního vývoje (stárnutí obyvatelstva, migrace). Tato témata jsou však v koncepcích, strategiích i konkrétních programech zaměřených na rozvoj měst akcentována pouze okrajově či nedostatečně.

Podmínkou udržitelného rozvoje měst je zapojení všech dotčených aktérů nejen do procesu formulování rozvojových strategií, ale i do její implementace a sledování výsledků, výstupů a dopadů. Je nezbytné podpořit uplatnění mechanismů, které umožní provázat aktivity jednotlivých úrovní veřejné správy (místní – municipální, regionální a národní), tj. efektivní prosazení principu multilevel governance. Již samo uplatnění integrovaného přístupu vyžaduje úzkou spolupráci mezi jednotlivými aktéry tj. i orgány veřejné správy; spíše se však jedná o spolupráci na stejné horizontální úrovni. Problémy se zapojením různých úrovní správy přetrvávají.

Pouze okrajově jsou řešeny širší prostorové vztahy města, tj. vztah město - region a město - venkov, přestože úspěšný rozvoj měst vyžaduje koordinaci priorit a postupů i s rozvojovými aktivitami těchto subjektů.

Vzájemné obohacení a sdílení příkladů dobré praxe podpoří vznik referenčního rámce pro evropská udržitelná města, který mj. umožní vytvořit i sestavu společných monitorovacích a hodnotících postupů, technik a indikátorů.

Z postojů členských zemí vyznívá pocit o přirozenosti vazby mezi cíli Lipské charty a opatřeními politiky soudržnosti zaměřenými na rozvoj měst. Přirozeným prostředím pro řešení problémů měst a deprivovaných městských čtvrtí jsou regionálně založené programy financované z ERDF. Řešení sociální problematiky a zlepšování kvality života ve městech, sociální integrace a posilování identity a sounáležitosti místních společenství (komunit) je možné prostřednictvím opatření ESF. Ze stanovisek zemí vyplývá, že většina programů zaměřených na rozvoj měst využívá prostředky Evropského fondu pro regionální rozvoj -

ERDF. Zdá se, že potenciál Evropského sociálního fondu - ESF není při integrovaném rozvoji městských částí a měst dostatečně využit. Existuje prostor pro úzkou koordinaci opatření financovaných z těchto dvou strukturálních fondů při řešení urbánní problematiky.

Přijetí Lipské charty zintenzivnilo činnost platform zaměřených na výměnu zkušeností v oblasti rozvoje měst a sdílení příkladů dobré praxe. Výsledkem jejich činnosti bude vytvoření společného a uceleného postupu pro zajištění udržitelného rozvoje měst EU. Tyto nástroje podpoří efektivní využívání veřejných a soukromých zdrojů potřebných pro udržitelný rozvoj evropských měst při respektování územní a sídelní rozmanitosti Evropy.

Výzvou při rozvoji měst je využívání nových evropských iniciativ JESSICA a JEREMIE umožňujících vytváření nových rozvojových fondů pro budování a obnovu veřejné infrastruktury, malé a střední podnikání, využívání nástrojů finančního inženýringu, nástrojů posilujícího pákový efekt kapitálu atd.

Dalšími nástroji, které mohou pozitivně ovlivnit ekonomické a podnikatelské prostředí ve městech jsou JASPERS a nově vytvořený nástroj JASMINE.